

ONA MEHRI – CHEKSIZ VA BEBAHO TUYG'U

Abdumavlonova Durdona Muxammadjanovna

Toshkent davlat O'zbek tili va adabiyoti universiteti talabasi

durdonaabdumavlonova7@gmail.com

Annotatsiya : *Ushbu maqolada ona mehrining inson hayotidagi o'rni va ta'siri ko'p qirrali yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Biologik, psixologik, diniy va sotsiologik manbalar asosida ona–farzand o'rtasidagi tuyg'ularning shakllanishi, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri ilmiy asoslangan holda yoritilgan. Ayniqsa, zamonaviy psixologiya va neyrobiologiyada onalik instinktining miya faoliyatiga ta'siri, farzandning emotsional xavfsizligiga qo'shgan hissassi alohida ko'rsatib o'tilgan. Qur'oni Karim va hadislar asosida onaning diniy maqomi ham izohlangan. Tadqiqot natijasida, ona mehrining jamiyatdagi axloqiy barqarorlik, avlodlar tarbiyasi va ruhiy salomatlikda tutgan o'rni beqiyos ekani isbotlanadi.*

Kalit so'zlar: *ona mehri, psixologik rivojlanish, ona–farzand munosabatlari, islamlarda onaning o'rni, biologik instinkt, tarbiya, sotsiologik qadriyatlar, emotsional aloqalar, ruhiy salomatlik, ayol va jamiyat.*

Insoniyat tarixida ona mehridan ulug'roq va sofroq tuyg'u topilmagan. Olimlar fikriga ko'ra, ona muhabbati – biologik, psixologik va ijtimoiy jihatlardan eng kuchli emotsional rishtalardan biridir[1]. Bu tuyg'u farzandga hayotdagi birinchi xavfsizlik, ishonch va mehr manbai sifatida ta'sir ko'rsatadi[2]. Aynan onaning beg'ubor mehridandirki, inson og'ir holatlardan chiqib ketadi, ruhiy tushkunliklarni yengadi va hayotga bo'lgan ishonchini yo'qotmaydi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ona mehrini olgan farzandlar hayotda bardam, ijtimoiy faollikka moyil, ruhiy barqaror bo'ladilar[3]. Chunki ona o'z farzandiga nafaqat jismoniy g'amxo'rlik qiladi, balki uning ruhiy va axloqiy kamoloti uchun ham cheksiz kuch sarflaydi. Farzand qayerda bo'lmasin, qanday holatda bo'lmasin – onaning yuragi sezadi. Bu sezgirlik va fidoyilik ayol tabiati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, biologik asosga ham ega[4].

Shaxsiy hayotiy tajriba ko'p hollarda ilmiy xulosalarni amalda tasdiqlaydi. Talabalik davrida kasal bo'lganimda, telefon orqali holatimni sezgan birinchi inson – bu onam edi. U hech qanday tashqi belgilarsiz, yurak orqali holatimni fahmlagan edi. Bu esa ona bilan farzand o'rtasidagi emotsional bog'liqlikning kuchliligini ko'rsatadi[5]. Onalar, aksariyat hollarda, farzand holatini so'zsiz sezadi va unga ko'maklashishga intiladi.

Yana bir tajriba – moddiy jihatdan qiynalganimda onamning qalb sezgisi tufayli buni yashira olmaganimdir. U har kuni “puling bormi, bolam?” deb so‘rardi. Nihoyat, holatimni ochiq aytganimda, u meni qoralamadi, aksincha, tushunishga harakat qildi. Bu esa ona mehrining kechiruvchanligi va bag‘rikengligi bilan bog‘liq[6].

Islomiy manbalarda ham ona mehriga katta e‘tibor qaratilgan. Payg‘ambarimiz Muhammad (s.a.v.) “Jannat onalarning oyoqlari ostidadir” deganlar[7]. Bu hadis nafaqat diniy, balki axloqiy mezon sifatida ham qadrlanadi. U onaning jamiyatdagi o‘rni va farzand tarbiyasidagi rolini yuksak darajada ko‘rsatadi.

Bugungi kunda millionlab onalar farzandining taqdiri, tarbiyasi va kamoloti uchun tinimsiz mehnat qilmoqda. Zamonaviy psixologlar ham onaning doimiy e‘tibori va mehribonligining farzand ruhiy salomatligiga bevosita ta‘sir qilishini isbotlagan[8]. Shu sababli, biz – farzandlar, bu ne‘matni qadrlashimiz, onaning duosini olishga intilishimiz kerak.

Ona mehrining moddiy o‘lchovi yo‘q. U insonni yashashga, ezgulikka va fidoyilikka o‘rgatadi. Bu tuyg‘u har bir jamiyatning ijtimoiy barqarorligida muhim omil hisoblanadi[9]. Har bir inson anglab yetmog‘i kerak: dunyo ostonasi – onaning bag‘ridir.

Xususan, quyidagi jihatlarni ham keltirib o‘tish mumkin:

1. Biologik jihat: Ona–farzand aloqasi homiladorlikdan boshlanadi.

Ilmiy izlanishlar ko‘rsatishicha, ona bilan farzand o‘rtasidagi tuyg‘u bog‘liqligi homiladorlik davridan boshlanadi. Ayniqsa, homiladorlik paytida onaning organizmida ajraladigan oksitosin va endorfinga o‘xshash gormonlar ona–farzand o‘rtasida mehr rishtalarining shakllanishiga sabab bo‘ladi[10]. Shu tufayli, bola tug‘ilmasdan avval ham ona yuragida unga nisbatan mehr, himoya va g‘amxo‘rlik hissi paydo bo‘ladi. Bu biologik mexanizmlar onalik instinktini shakllantiradi va bola uchun xavfsiz psixologik muhit yaratilishiga xizmat qiladi.

2. Nevropsixologik jihat: onalik miya faoliyatiga ta‘sir qiladi.

Zamonaviy neyrobiologlar onalik hissining ayol miyasida muayyan o‘zgarishlar keltirib chiqarishini aniqlashgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, chaqaloq tug‘ilgach, onaning miyasida amigdala (emotsiyalarni boshqaruvchi markaz), prefrontal korteks (qaror qabul qilish va empatiya uchun mas‘ul hudud), hamda ventral tegmental area (mukofot tizimi) faoliyati kuchayadi[11]. Bu o‘zgarishlar onani farzandiga nisbatan sezgir, fidokor va himoyachi qiluvchi mexanizmlardir.

3. Psixologik rivojlanishda onaning o‘rni.

Psixologlar fikricha, bolaning shaxs sifatida shakllanishida onaning dastlabki besh yildagi roli juda muhim. Mashhur psixolog Erik Erikson o‘zining psixososial rivojlanish nazariyasida bolalikning ilk bosqichida (0–1 yosh) “ishonch vs.

ishonchsizlik” bosqichi aynan onaning mehriga bog‘liqligini ta’kidlaydi[12]. Agar ona bolaning ehtiyojlariga o‘z vaqtida va mehr bilan javob bera olsa, bola dunyoga ishonch bilan qarashni o‘rganadi.

4. Islomiy nuqtai nazar: Onaning maqomi

Islom dinida onaning maqomi juda yuksak darajada qadrlanadi. Qur’oni Karimda Alloh taolo insonni ota-onasiga yaxshilik qilishga buyurgan[13]. Hadislarda esa “Avval ona, yana ona, yana ona, so’ngra ota” degan hadis orqali uch bora ona nomi tilga olinadi[14]. Bu nafaqat diniy, balki ijtimoiy mezon sifatida onaga bo‘lgan ehtirom va minnatdorchilikni mustahkamlaydi.

5. Sotsiologik jihat: Onaning jamiyatdagi roli

Onalar nafaqat oilaning, balki jamiyatning ham ma’naviy poydevorini tashkil etadi. Ular orqali milliy qadriyatlar, madaniyat, til va axloqiy mezonlar avlodlarga uzatiladi. Sotsiologlarning fikricha, farzand tarbiyasida onaning roli yetarli bo‘lmasa, jamiyatda ijtimoiy muvozanat izdan chiqishi mumkin[15]. Shu sababdan, davlat siyosatida onalarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash masalasi global miqyosda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bowlby, J. (1969). Attachment and Loss: Volume I. Attachment. Basic Books.
2. Ainsworth, M. D. S. (1978). Patterns of Attachment. Lawrence Erlbaum Associates.
3. Papalia, D. E., & Feldman, R. D. (2011). Human Development. McGraw-Hill.
4. Feldman, R. (2007). Parent–infant synchrony and the development of moral orientation in childhood and adolescence: A longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(9), 931–939.
5. Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22(1–2), 7–66.
6. Noddings, N. (2003). *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. University of California Press.
7. Imom Buxoriy. Sahih al-Buxoriy. Hadislar to‘plami.
8. Siegel, D. J., & Bryson, T. P. (2011). *The Whole-Brain Child*. Delacorte Press.
9. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Harvard University Press.

10. Feldman, R. (2012). Parent–infant synchrony: Biological foundations and developmental outcomes. *Current Directions in Psychological Science*, 21(4), 230–236.
11. Kim, P., Strathearn, L., & Swain, J. E. (2016). The maternal brain and its plasticity in humans. *Hormones and Behavior*, 77, 113–123.
12. Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society*. W. W. Norton & Company.
13. Qur'oni Karim, Luqmon surasi, 14-oyat.
14. Imom Muslim. Sahih Muslim, “Birinchi bo‘lib kimga yaxshilik qilay?” hadisi.
15. Parsons, T. (1955). *Family, Socialization and Interaction Process*. Free Press.